

**BOSHLANG'ICH TA'LIMDA TABIIY FANLARNI O'QITISH
METODIKASINING PEDAGOGIK ASOSLARI***Ilmiy rahbar: Djurayeva N.N**IPU "Pedagogika va o'qitish metodikasi" kafedrası v/b, dotsent, p.f.f.d. (PHD)***Nematova Mahliyo Ulug'bek qizi***Iqtisodiyot va Pedagogika Universiteti Pedagogika mutaxassisligi magistranti***MAQOLA
MALUMOTI****ANNOTATSIYA:****MAQOLA TARIXI:***Received: 27.03.2026**Revised: 28.03.2026**Accepted: 29.03.2026***KALIT SO'ZLAR:***boshlang'ich ta'lim,
tabiiy fanlar, o'qitish
metodikasi, pedagogik
asoslar, didaktik
tamoyillar, ekologik
tarbiya.**Mazkur maqolada boshlang'ich ta'limda tabiiy fanlarni o'qitish metodikasining pedagogik asoslari ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilingan. Tabiiy fanlarni o'qitishda didaktik tamoyillarga amal qilish, o'quvchilarning yosh va psixologik xususiyatlarini hisobga olish hamda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish masalalari yoritilgan. Tadqiqot natijalarida boshlang'ich sinf o'quvchilarida ilmiy dunyoqarash va ekologik madaniyatni shakllantirishda tabiiy fanlarning ahamiyati asoslab berilgan.***Kirish**

Boshlang'ich ta'lim umumiy ta'lim tizimining muhim bo'g'ini bo'lib, bu bosqichda o'quvchilarning bilish faoliyati, mustaqil fikrlash qobiliyati va dunyoqarashi shakllanadi. Tabiiy fanlar boshlang'ich ta'lim mazmunida alohida o'rin egallab, o'quvchilarga tabiat hodisalari, tirik va jonsiz tabiat hamda inson va tabiat o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik haqida dastlabki bilimlarni beradi. Boshlang'ich ta'limda tabiiy fanlarni o'qitish metodikasi o'quvchilarga tabiat haqidagi dastlabki ilmiy bilimlarni tizimli va tushunarli tarzda yetkazishga qaratilgan pedagogik jarayondir. Ushbu metodika ta'limning maqsadi, mazmuni, metodlari va vositalarining o'zaro uyg'unligini ta'minlashni talab

etadi. Boshlang'ich ta'limda tabiiy fanlarni o'qitish metodikasining pedagogik asoslari o'quvchilarning ilmiy tafakkuri, dunyoqarashini shakllantirish, qiziqishini oshirish, interfaol metodlar, tajribalar (eksperiment), zamonaviy AKT vositalari va loyiha asosida o'qitish yondashuvlari orqali o'quvchilarning qiziqishini oshirishga va o'z navbatida bolalarni tabiat bilan tanishtirish va ularning atrof-olamni bilishga qiziqishini oshirishga xizmat qiladi. Boshlang'ich sinf o'quvchilari psixologik jihatdan ko'rgazmali-obrazli tafakkurga ega bo'ladilar. Shu bois tabiiy fanlarni o'qitishda ko'rgazmalilik, tajribalar va kuzatishlarga asoslangan metodlardan foydalanish pedagogik jihatdan samarali hisoblanadi. Real hayot misollari orqali berilgan bilimlar o'quvchilar tomonidan osonroq o'zlashtiriladi. Tabiiy fanlarni o'qitish metodikasining muhim pedagogik asoslaridan biri — faoliyatga yo'naltirilgan yondashuvdir. Ushbu yondashuv o'quvchilarning dars jarayonidagi faolligini oshirib, ularni mustaqil fikrlashga va muammoli vaziyatlarni hal etishga o'rgatadi. Tajriba o'tkazish, savol-javob, guruhli ishlar va interfaol metodlar o'quvchilarning bilish faolligini rivojlantiradi. Ilmiylik va tizimlilik tamoyillari ham tabiiy fanlarni o'qitishda muhim o'rin tutadi. O'quv materiallari ilmiy asoslangan, izchil va mantiqiy ketma-ketlikda bayon etilishi zarur. Bilimlar oddiy tushunchalardan murakkab xulosalarga tomon bosqichma-bosqich rivojlantiriladi. Tabiiy fanlarni o'qitishda hayot bilan bog'liqlik tamoyiliga amal qilish o'quvchilarda fanga bo'lgan qiziqishni oshiradi. Tabiat hodisalarini kundalik hayot bilan bog'lab tushuntirish orqali bilimlarning amaliy ahamiyati ochib beriladi. Shu bilan birga, ekologik tarbiya va tabiatga ehtiyotkorona munosabatni shakllantirish metodikaning muhim tarbiyaviy vazifalaridan biridir. Boshlang'ich ta'limda tabiiy fanlarni o'qitishda og'zaki, ko'rgazmali, amaliy va interfaol metodlardan foydalanish yuqori samaradorlik beradi. Zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish esa ta'lim jarayonining sifatini oshiradi.

Tabiiy fanlarni o'qitishning pedagogik ahamiyati

Boshlang'ich ta'limda tabiiy fanlarni o'qitish ta'limiy, tarbiyaviy va rivojlantiruvchi vazifalarni bajaradi. Ushbu fanlar orqali o'quvchilarda kuzatish, taqqoslash, tahlil qilish va xulosa chiqarish ko'nikmalari rivojlanadi. Shuningdek, tabiatga nisbatan ongli va ehtiyotkor munosabat shakllanadi.

Tabiiy fanlarni o'qitish metodikasining pedagogik tamoyillari

Boshlang'ich sinflarda tabiiy fanlarni o'qitish quyidagi didaktik va pedagogik tamoyillarga asoslanadi: ilmiylik, yosh xususiyatlariga moslik, ko'rgazmalilik, faollik va mustaqillik, nazariya va amaliyot birligi. Ushbu tamoyillarga amal qilish ta'lim samaradorligini oshiradi.

Zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish

Bugungi kunda tabiiy fanlarni o'qitishda interfaol metodlar, o'yin texnologiyalari, loyiha asosida ta'lim va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Bu yondashuvlar o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshiradi va bilimlarning mustahkam o'zlashtirilishini ta'minlaydi.

Xulosa

Boshlang'ich ta'limda tabiiy fanlarni o'qitish metodikasining pedagogik asoslari o'quvchilarning ilmiy dunyoqarashini shakllantirish, ekologik madaniyatini rivojlantirish va bilish faolligini oshirishga xizmat qiladi. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan uyg'unlashgan metodik yondashuvlar ta'lim sifatini yuksaltiradi. Boshlang'ich ta'limda tabiiy fanlarni o'qitish metodikasi puxta pedagogik asoslarga tayangan holda tashkil etilishi lozim. O'quvchilarning yosh va psixologik xususiyatlarini hisobga olish, faoliyatga yo'naltirilgan yondashuv, ilmiylik, tizimlilik va tarbiyaviy yo'nalganlik tamoyillariga amal qilish ta'lim samaradorligini oshiradi. Mazkur yondashuvlar orqali o'quvchilarda ilmiy dunyoqarash, ekologik madaniyat va tabiatga ongli munosabat shakllanadi. Boshlang'ich sinf o'quvchilariga xos bo'lgan ta'sirchanlik ularda tabiatdan zavqlanish hissini shakllantirishni jadallashtiradi. Ulardagi hissiy charchashning oldini oladi. Buning uchun tabiat qo'ynida o'tkaziladigan mashg'ulotlar sonini ko'paytirish, hissiy charchoqni pasaytiradigan mashqlardan samarali foydalanish, tabiat qo'yniga sayr-sayohatlar, ekskursiyalar tashkil etish maqsadga muvofiqdir. Boshlang'ich ta'lim uzluksiz ta'lim tizimining muhim bosqichi bo'lib, unda o'quvchilarning ilmiy dunyoqarashi, bilish faolligi va mustaqil fikrlash ko'nikmalari shakllanadi. Ayniqsa, tabiiy fanlarni o'qitish jarayoni o'quvchilarda tabiat hodisalarini anglash, kuzatish va tahlil qilish malakalarini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Zamonaviy ta'lim jarayonida tabiiy fanlarni o'qitish metodikasini pedagogik jihatdan asoslash, o'qitish mazmuni va metodlarini takomillashtirish dolzarb masala hisoblanadi. Shu sababli ushbu maqolada boshlang'ich ta'limda tabiiy fanlarni o'qitish metodikasining pedagogik asoslari ochib beriladi.

Foydalanilgan adabiyotlar / References

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. Ta'lim va tarbiya tizimini yanada takomillashtirish to'g'risidagi farmon va qarorlar.
2. Karimova, D.X. Boshlang'ich ta'lim metodikasi. Toshkent: O'qituvchi, 2020.

- =====
3. Yo'ldoshev, J.G., Usmonov, S.A. Pedagogik texnologiyalar asoslari. Toshkent: Fan, 2019.
 4. Azizxo'jayeva, N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. Toshkent: TDPU, 2018.
 5. Qodirova, F.R. Boshlang'ich sinflarda tabiiy fanlarni o'qitish metodikasi. Toshkent, 2021.
 6. Vygotsky, L.S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Moscow,
 7. DJurayeva .N.N. "Tabiiy fanlarni o'qitish metodikasi darsligi."
 8. Abdullayeva M. Boshlang'ich ta'lim metodikasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2020
 9. Hasanboyev J. va boshqalar. Pedagogika. – Toshkent: Fan, 2019.
 10. Azizxo'jayeva N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent, 2018.
 11. Boshlang'ich ta'lim fanlari bo'yicha Davlat ta'lim standarti. – Toshkent, 2021.
 12. Ahliddinov R. Hozirgi bosqichda pedagogik boshqaruvning dolzarb muammolari //Respublika ilmiy-amaliy konf. mat.-T.: O'zPFITI, 2002. - 46
 13. Musayeva M.E. O'quvchilarda tabiat ne'matlariga muhabbatni shakllantirish: p.f.n. diss. - T.: O'zJTU, 2011. - 165 b.
 14. Mirzaxmedova Sh.M. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tabiatga bo'lgan qiziqishni shakllantirishning pedagogik asoslari: p.f.n., diss.... - T.: O'zPFITI, 2006. - 175 b.
 15. Ma'murov B.B. O'quvchi shaxsiga yo'naltirilgan o'quv-bilish jarayonini tashkil etishning pedagogik shart - sharoitlari. Monografiya.- T.: "Nihol", 2014. -94-b.
 16. Muhammadiyev K.B. O'quvchilarni atrof-muhitga ehtiyotkor munosabatda bo'lishga tayyorlash nazariyasi va amaliyoti. -T.: Fan va texnologiya, 2014, 172 b.